

drabsbøder. Det kan forekomme inkonsekvent og i øvrigt diskutabelt, og at drabsbødernes fordeling blandt slægtninge skulle skabe retfærdighed mellem arvinger forekommer direkte uforståeligt. Imidlertid er definitionen på et slægtssamfund her, at slægten i et sådant kun regnes i én linie, den fædrene eller den mødrene. Mig forekommer det mere oplysende, hvis et slægtssamfund defineres som et samfund, hvor slægter er samfundets grundkategori – uanset om disse er bilateralt opbyggede. At sådanne kunne stille betydelige koalitioner på benene kan vi se af senmiddelalderlige danske dokumenter i anledning af forlig/afståen fra fejde efter drab (orfjede). Den 27.1355 optræder således 26 danske adelsmænd på den ene side: Hvis de gik i fejde med alle deres folk, kunne de givetvis skabe en betydelig ravage i samfundet. Men ellers får vi i dette kapitel interessante ting at vide om udviklingen i arveret og ægteskabsinstitution. Det kan dog næppe tiltrædes, at kvinders indtræden i klostre kunne føre til, at deres arv forlod slægten (s. 50), idet de mistede retten til at arve ved indtræden i et kloster (hvilket jo så kunne være en begrundelse for at anbringe dem dér). Kapitlet efterfølges af et appendix om den interessante historie om Erik Plovpenning's døtre. Problemet med dem var dog ikke så meget medgift i forbindelse med de to som blev gift, men det forhold, at de efter deres faders død havde arvet store mængder gods i Danmark, som man nødigt så i udenlandske fyrsters hænder, hvorfor man udskød arveskiftet og udleveringen af arven så længe som muligt.

Det tredje hovedkapitel hedder »Kvinnor i dikt och verklighet«. Her diskuteres på flere steder den rolle kvinder spiller i den islandske litteratur som de, der hetzer mændene til hævn og fejde, når et drab er sket. Denne rolle spillede kvinder også på Korsika, hvor man

i nyere tid har kunnet tudere slægtsfejder i fuldt flor. En forklaring på fænomenet burde således tage udgangspunkt i slægts-/fejdesamfundet som sådan og ikke i forhold, der er specifikke for samfundet på Island i fristatstiden. Kvinderne var jo bindeleddet i de bilaterale slægtskoalitioner; de løb i øvrigt ikke samme risiko som mændene for at blive direkte og fatalt fysisk indblandet. Et nærliggende emne i kapitlets sammenhæng er de kvindelige velgener – blandt disse Skt. Margrethe af Roskilde. Hendes skæbne skal dog næppe forklares med, at hun var mere gavmild overfor kirken, end hendes slægtninge brød sig om. Derimod er hun et typisk eksempel på en helgentype, som den berømte franske historiker Georges Duby har behandlet (i festskriftet til R. H. Hilton): Kvinder som blev dræbt af deres ægtemænd. Et uvæsen, som kirken prøvede at bekæmpe ved i en periode at kanonisere en række sådanne kvinder. Dette var ikke nogen acceptabel udvej af kirken forbud mod skilsmisser. Men også dette kapitel rummer mange andre interessante oplysninger og diskussioner.

Sluttelig forsøges en kort sammenligning med kvindernes situation i Vesteuropa.

Denne anmeldelse har især fokuseret på nogle få, efter anmelderens mening, diskutabile punkter. Bogen rummer langt mere end disse, og alt i alt må det hilses velkomment, at vi nu har fået en lettilgængelig oversigt over et emne, som af gode grunde interesserer en hel del af menneskeheden.

Anders Bøgh

Judith Jesch: *Women in the Viking Age*. (The Boydell Press, 1991). 239 s.

Længe har vi ventet på, at en nordisk forsker skulle give sig i kast med den vigtige opgave at analysere kvindens

stilling i vikingetiden, men det blev altså en engelsk filolog, dr. Judith Jesch fra Universitetet i Nottingham, som kom først. Hun er specialist i norrøn digtning og sagaskrivning, men lader naturligvis de arkæologiske fund indgå som et vigtigt fundament til vor indsigt om kvindens forhold, lig og virke i perioden og kompletterer sin præsentation af fundene fra Birka, Hedeby, Kaupang og andre nordiske lokaliteter med tilsvarende fra York, Lincoln, Dublin og Orkney-øerne. En del kvindegrave som f.eks. den fra Fyrkat med rige fund af fine smykker indicerer en gruppe af fornemme kvinder med høj status i samfundet, som vi også kan se det i Osebergfundet, medens andre enklere med tekstiler, keramik, husgeråd og værktøj peger på lavere social status. De arkæologiske fund gør det ifølge forfatteren helt klart, at også kvinder færdedes langt fra hjembygden på rejse f.eks. langs de russiske floder og til Grønland, dvs. kvinderne deltager i høj grad i koloniseringsforetagenderne samt i rejser til de områder, hvor vikingerne drev handel. De deltog naturligvis ikke i rene krigstogter og har også opnået en selvstændig stilling om forvaltere af gods, medens mændene var på langfart.

Danmarks 220 runeindskrifter nævner 45 kvinder, hvoraf ca. halvdelen nævnes ved navn som stenrejsere og de svenske runesten fra Midtsverige, hvoraf de fleste er fra 1000-tallet, nævner et stort antal kvinder, hvilke åbenbart har haft meget høj social status. Dette bekræftes af flere sten med lange tekster i Uppland, som ifølge en teori indeholder forskrifter for arvegods. Jesch udgår her fra Birgit Sawyers tolkning af de lange indskrifter som testamenter med henblik på arv, en tese, som på det kraftigste er blevet imødegået af Elsa Sjöholm (Scandia 1992). Naturligvis har dr. Jesch ikke kunnet udnytte Sjöholms sviende kritik.

Resultatet er blevet en fyldig kilde- og citatsamling med paralleltryk med oversættelse af islandske originaltekster og nordiske runeindskrifter. Det er udmærket, at det relevante kildemateriale her bliver samlet og præsenteret for et internationalt publikum, men man savner i høj grad en kritisk stillingtagen til tolkningerne af de tekster, der stammer fra en langt senere tid, fra 1200- og 1300-tallet, ligesom en diskussion af resultaterne og hypoteserne i de mange artikler, som nævnes i den i øvrigt udmærkede bibliografi. Så dette er kun det første skud på træet og vi venter stadigvæk på, at en nordisk forsker indgående analyserer hele det komplekse materiale – og hvorfor ikke i form af en disputats?

Michael Linton

Tore Nyberg (red.): *Birgitta, hendes værk og hendes klostre i Norden*. (Odense Universitetsforlag, 1991). 526 s.

Den hellige Birgitta af Vadstena er højaktuel. Pave Johannes Paulus II har ved adskillige lejligheder, ikke mindst i forbindelse med Birgittajubilæet i 1991 i anledning af 600-året for hendes kanonisering, vist stor sympati for Birgittinerordenen. I Polen er birgittinerne meget aktive, Lech Walesa er selv lægbroder i ordenen og Birgitta-kirken i Gdansk var samlingspunkt for Solidaritet. Hun er Sveriges skytshelgen og lige nu kandidat i forbindelse med udnævnelsen af en »Patrona di Europa«, et EF-spørgsmål som behandles i Vatikanet.

Birgittinerordenen, Ordo Sancti Salvatoris, er Nordens eneste originale bidrag til det europæiske klostervæsen i senmiddelalderen. Ordenen fik med Vadstena som moderkloster stor betydning for nordisk kultur, sprog og fromhedsliv. Den havde gennemslagskraft nok til omfattende klostergrundlæggel-